

De Maatschappij van Weldadigheid als voorloper

*Door Jan Adams**

De Maatschappij van Weldadigheid (MvW) zette zich 200 jaar geleden al in om een groot maatschappelijk probleem te bestrijden: de heersende armoede. Een ingewikkeld vraagstuk, waarmee we al eeuwenlang hadden geworsteld, maar waarvoor we ook tot op de dag van vandaag geen oplossing hebben.

Het boegbeeld van de MvW, Johannes van den Bosch (JvdB), dacht het armoede-probleem op te lossen door middel van arbeid en onderwijs (invoering van de leerplichtwet), met daarnaast aandacht voor opvoeding en zorg (invoering van het ziekenfonds en het regelen van ouderenzorg).

Interessant is het antwoord op de vraag: wat heeft de MvW, twee eeuwen na oprichting, als organisatie teweeg gebracht? In de beantwoording beperk ik me tot de Vrije Koloniën van Weldadigheid

Ik ben op zoek gegaan naar parallellen met onze tijd. Dat past goed bij het streven van de MvW van nu om bij de invulling van de voormalige tuinbouwschool en mandenmakerij, begeleiding en ondersteuning te bieden aan kwetsbare, hulpbehoeftige mensen, opdat zij kansrijk, dus sterker, terugkeren naar de maatschappij, het ultieme streven van JvdB, een prachtige doelstelling!

Ik zal de volgende beleidsspeerpunten van de MvW van toen in vogelvlucht belichten in twee afleveringen van KerspelStokkies:

1. armoedebestrijding: werkplicht; aandacht voor hulpbehoeftigen
2. migratie & integratie: inburgering en re-integratie
3. medische & ouderenzorg: het bieden van een gezonde toekomst door zorgplicht
4. zelfredzaamheid: leerplicht

Telkens zal ik elke punt afsluiten door de parallellen met onze tijd te benoemen; cursief heb ik de vertaling van de bovenstaande maatschappelijke vraagstukken naar onze tijd weergegeven. Daarbij heb ik slechts feiten benoemd en aangegeven hoe weerbarstig de probleemoplossing is.

Tot slot zal ik ingaan op de bijdragen, die de MvW aan de hiervoor vermelde maatschappelijke facetten heeft geleverd. Dat is dus een eigen beschouwing.

1. Armoedebestrijding door het bieden van werkgelegenheid

Toen Johannes van den Bosch in 1812 van Batavia naar Nederland terugkeerde, was hij getroffen door de armoede onder de bevolking: 10% van de Nederlanders leefde

** Jan Adams is sinds enkele jaren gids bij de Koloniehof.*

onder de armoedegrens en de helft van de Amsterdammers was aangewezen op de bedeling! De oorlog met Frankrijk en het handelsverbod met Engeland maakten ons land bijna failliet.

Johannes trok zich dit lot zodanig aan, dat hij deze ergste armoede wilde bestrijden. Hij opwierp zich op als idealist en sociaal hervormer. JvdB was een sterke persoonlijkheid: hij wist maar al te goed wat hij wilde. Hij was mateloos ambitieus en maakte van 1798 tot 1812 een bliksemcarrière in het leger: van majoor tot kolonel en tenslotte tot generaal: generaal Johannes van den Bosch, zoals hij de geschiedenis is ingegaan. Verder maakte hij gebruik van zijn goede connectie met het Koninklijk Huis als vertrouweling van Koning Willem I en vriend van kroonprins Willem II.

Johannes wist niet alleen wat hij wilde, maar óók hoe hij dacht zijn doel te bereiken. Dat verwoordde hij in 1816 in een verhandeling met als centrale thema: armoedebestrijding door werkverschaffing. Hierbij was de ultieme doelstelling een feit: voor de kansarme mens 'terugkeer naar de maatschappij' mogelijk maken.

Om zijn doel te bereiken richtte Johannes rond april 1818 de MvW op. Zo kocht hij in deze contreien het landgoed Westerbeecksloot aan: 650 ha, waarvan 570 ha woeste grond (bos, zandverstuivingen ruim 80% heide). Johannes had bedacht om de paupers, voornamelijk uit het westen van ons land, naar onze regio te verschepen om de woeste grond te ontginnen en ze in de gelegenheid te stellen om in de agrarische sector een nieuw bestaan op te bouwen.

Op haar beurt bood de maatschappij de kansarmen niet alleen onderdak en voeding, maar eveneens onderwijs en opvoeding, het bijbrengen van discipline.

Het verdient waardering dat de Maatschappij van Weldadigheid, met Johannes van den Bosch als boegbeeld, haar nek heeft uitgestoken om de armoede te bestrijden. Dankzij deze inspanning kon meer dan de helft van de kolonisten sterker terugkeren in de samenleving.

Natuurlijk, armoede is helaas van alle tijden. Nog steeds gaat het dan over de verdeling van beschikbare gelden en heeft de mensheid dit maatschappelijke probleem niet kunnen oplossen: ten tijde van de laatste crisis leefde één miljoen van de Nederlanders, 6 procent van onze bevolking, onder de armoedegrens. Meer dan 400.000 Nederlandse kinderen groeiden op in arme gezinnen. De voedsel- en kledingbanken rijzen als paddenstoelen uit de grond.

Ex-staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Jetta Klijnsma, heeft geld beschikbaar gesteld voor projecten, die armoede tegengaan en voorkomen dat mensen in de schulden geraken.

2. Migratie en integratie

Na selectie werden de paupers, voornamelijk uit het westen van ons land, min of meer verplicht verhuisd naar de gebieden rond Vledder en Steenwijk. Een invasie van enkele duizenden mensen met het doel hen een kans te geven om een nieuw bestaan op te bouwen.

Zoals gesteld, Johannes was gedreven: op 25 augustus 1818, een week na de aankoop van het landgoed, werd door hem de eerste steen gelegd voor de bouw van het eerste huisje voor kolonisten, de start van de vrije landbouwkolonie Frederiksoord. Zo werden binnen een half jaar na de oprichting van de MvW 53 uniforme koloniewoningen gebouwd en vestigden zich 52 gezinnen in de proefkolonie: 100 volwassenen en 230 kinderen uit 47 steden. In sneltreinvaart verrezen zo 435 kolonistenhoeves, verdeeld over zeven koloniën.

Bij aankomst kreeg elk gezin een wijkmeester toegewezen, die belast was met het geheel toezicht op het naleven van de gestelde regels; orde en tucht stonden centraal. De MvW had een eigen orgaan voor de rechtspraak ingesteld, de Raad van Politie en Tucht, die bevoegd was disciplinaire straffen uit te delen. Het ging dan heel vaak om drankzucht, zedendelicten en diefstal.

Hoewel kerkgang bij inschrijving verplicht was, geschiedde dat wel met eerbiediging van de eigen geloofsovertuiging.

Voor de komst van de nieuwe bewoners stond de bevolking in deze regio bepaald niet te juichen: de vestiging van "aandre, vrumde luu, die as gien plat praot". En al snel was de spreuk onder de plaatselijke bevolking: "Waor woon ie? In de klonie. Wat is dat? 'n Stinkgat!"

De migratie en integratie van nieuwe bevolkingsgroepen ging niet altijd eenvoudig.

Tot op de dag van vandaag hebben we geen antwoord op het 'integratieprobleem'. Op nationaal niveau kampen we nog steeds met het moeizame integreren van een klein deel van de nazaten van onze gastarbeiders uit de jaren 60 van de vorige eeuw. Verdraagzaamheid, een hot item in onze tijd, begrip en respect voor andermans geloofsovertuiging, is in het geding.

Tenslotte benoem ik nog het internationale immigratieprobleem: vluchtelingen, die met risico voor eigen leven, vanuit Afrika per boot hun toevlucht zoeken naar het beloofde continent."De Europese regeringen worstelen met de oplossing voor dit probleem.